

Врахування векселів як один з можливих способів фінансування торгівлі

Аналіз окремих особливостей, основних ризиків, переваг та недоліків

Анжела МАХІНОВА
Олександр ТЕРЕЩЕНКО
Юристи ЮФ «Василь Кісіль і Партнери»

Фінансування торгівлі завжди було одним з базових чинників розвитку світової торгівлі, важливість якого складно переоцінити. Оскільки переважна частина усіх розрахунків включає певну форму короткострокового товарного або комерційного кредитування, їх низька ліквідність за даних умов призвела до гальмування розвитку торгівлі в цілому. Недаремно в рамках СОГ створено Робочу групу з питань фінансової кризи (WTO task force on financial crisis), одним з ключових завдань якої є покращення доступу бізнесу до механізмів торговельного фінансування. Крім того, про важливість відновлення інструментів фінансування торгівлі неодноразово висловлювалися лідери Великої вісімки, ОЕСР тощо.

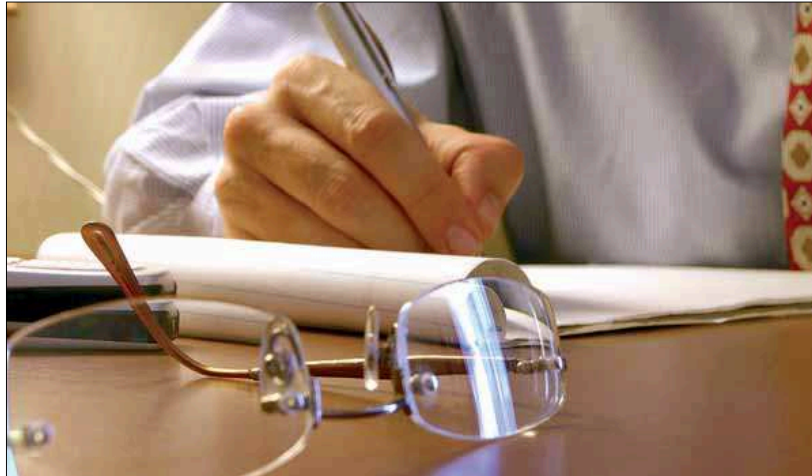
Через зменшення обсягів торгівлі та рівня прибутковості, у багатьох компаній накопичується велика заборгованість перед своїми контрагентами за одержані, але не оплачені товари. Крім того, обмеженість фінансування призвела до зменшення об'ємів витрат компаній, що можуть бути використані з метою проведення розрахунків в рамках торговельних операцій. З огляду на це, компанії починають використовувати найрізноманітніші способи фінансування торговельних операцій, наприклад, операції з векселями, факторинг.

У даній статті ми спробуємо зупинитися на аналізі окремих особливостей, основних ризиків, переваг та недоліків такого способу фінансування торгівлі як врахування векселів.

ОСОБЛИВОСТІ ВРАХУВАННЯ ВЕКСЕЛІВ

Використання векселів для розрахунків або для погашення заборгованості за фактично поставленими товарами досить широко використовується у торговельному обороті. Знаючи перевагою векселя є його незалежність від основних правовідносин, що існують між векселедержателем, продавцем та векселедержателем. Наприклад, продавець зобов'язався поставити товар покупцю, який видав продавцю вексель на суму вартості такого товару. Навіть якщо товар буде неналежної якості, покупець у будь-якому випадку буде зобов'язаний сплатити повну суму по векселю. Якщо вексель до того ж буде ще й авальований, то інтереси продавця будуть максимально захищеними.

Що стосується врахування векселів, то згідно з Положенням про порядок здійснення банками операцій з векселями в національній валюті на території України,

Будь-які операції з векселями є досить складними, оскільки потребують дотримання значної кількості різноманітних вимог

затвердженням Постановою Правління Національного Банку України (далі – НБУ) від 16.12.2002 р. № 508 (далі – Постанова № 508), це є формою кредитування банком юридичної або фізичної особи шляхом придбання векселя до настання строку платежу за ним зі знижкою (дисконтом) за грошові кошти з метою одержання прибутку від погашення векселя в повній сумі.

Суть даної операції полягає у тому, що банк викуповує вексель, виданий боржником (покупець) кредитором (продавець), зі знижкою від його номінальної вартості, а потім самостійно організовує погашення заборгованості боржника перед собою. Для кредитора перевагою такої операції є оперативне надходження коштів за поставленим товар (хоча і в меншому розмірі, ніж він одержав би за звичайних розрахунків). Для банку дана операція також є вигідною, оскільки дисконт, за яким викуповується вексель, зазвичай є досить суттєвим, що дозволяє одержати прибуток.

Хоча операції з врахування векселів є досить складними з точки зору їх договірного оформлення та структуривання, але схематично їх все ж можна зобразити наступним чином:

- Між покупцем та продавцем укладається договір купівлі-продажу товарів, який, з-поміж іншого, передбачає можливість здійснення розрахунків з використанням векселів. Якщо ж мова йде про погашення заборгованості за вже поставленими товарами, то схема розрахунків з використанням векселів може бути відображена або в окремому договорі про погашення заборгованості або в змінах та доповненнях до договору,

на підставі якого здійснювалася поставка товарів.

- Продавець видає покупцю вексель згідно з умовами договору.
- Продавець подає заявку в банк про бажання пред'явити вексель для врахування. До такої заяви на вимогу банку можуть додаватися інші документи, що, зокрема, характеризують фінансове становище векселедержателя, його кредитоспроможність, а також угоди, на підставі яких придбавалися векселі тощо.
- Продавець пред'являє вексель банку з реєстром пред'явлених векселів для врахування векселів.
- Банк приймає рішення про можливість врахування векселя або відмову у врахуванні.
- У разі прийняття банком позитивного рішення про врахування векселя устанавлюється сума дисконту та інших утримань, а також укладається договір про врахування векселів.
- Постанова № 508 передбачає два варіанти перерахування коштів на користь пред'явника векселя для врахування: (а) перерахування на його поточний рахунок; (б) перерахування на поточний рахунок відповідного кредитора з метою сплати кредиторської заборгованості пред'явника іншим кредиторам за умови подання документів, що підтверджують наявність такої заборгованості.
- Покупець сплачує по векселю банку.

НА ЩО ПОТРІБНО ЗВЕРНУТИ ОСОБЛИВУ УВАГУ

Складність операцій з векселями. Перш за все, слід зазначити, що в принципі будь-які операції з векселями є досить складними, оскільки потребують дотримання

значної кількості різноманітних вимог: щодо реквізитів векселів, особливостей здійснення акцепту, індосаменту, протесту, авалю тощо. Крім того, Закон України «Про обіг векселів в Україні» від 5.04.2001 р. № 2374-III (далі – Закон) передбачає можливість видавати векселі лише для оформлення грошового боргу за фактично поставленими товарами, виконані роботи та надані послуги. Також розрахунки векселями допускаються, лише якщо це прямо передбачено договором.

Ризик відмови банку.

Як зазначено вище, відповідно до стандартної процедури, банк приймає рішення про можливість прийняття векселя до врахування, що не впаде у продавця. Для уникнення зазначених ризиків слід ще на стадії переговорів погодити з банком та покупцем всі істотні умови відповідної операції. Зазначені домовленості можна закріпити у попередньому договорі, що буде гарантією продавця, що банк не відмовиться від врахування векселя та запропонує прийнятні умови операції.

Кредитна операція.

Також слід приймати до уваги, що врахування векселів є кредитною операцією, адже враховуючи вексель, банк надає векселедержателю строковий кредит. А тому на практиці банк може вимагати від продавця викупити в подальшому вексель або сплатити відсотки за кредитом, що обов'язково потрібно погоджувати ще до здійснення операції.

Питання відповідальності.

Передача векселя банком для врахування здійснюється за допомогою повного або бланкового індосаменту. Відповідно до Уніфікованого закону про переказні векселі й прості векселі (Uniform Law For Bills of Exchange and Promissory Notes) (далі – Уніфікований закон), у такому випадку продавець стає індосантом, отже, на рівні з трансантантами, акцептантами, індосантантами й особами, які забезпечують платіж авалем, є солідарно зобов'язаний перед векселедержателем. Це означає, що, передавши вексель банку для врахування, продавець фактично бере на себе відповідальність за платіж за векселем

нарівні з покупцем, а отже, банк може пред'явити вимогу платежу і до продавця у разі несплати векселя покупцем.

Разом з тим, Постанова № 508 передбачає можливість використання безоборотного індосаменту, який дає індосанту змогу уникнути пред'явлення до нього претензій у разі неоплати векселя зобов'язаною за ним особою. Звертаємо увагу, що тривалий час йшла дискусія, чи відповідає безоборотний індосамент положенням Уніфікованого закону. Однак, можливість використання безоборотного індосаменту була прямо підтверджена в Постанові Пленуму Верховного Суду України «Про деякі питання практики розгляду спорів, пов'язаних з об'ємом векселів» від 8.06.2007 р. № 5.

Ризики, пов'язані з валютним контролем.

Використання векселів на території України між резидентами та нерезидентами має ряд особливостей і з точки зору валютного регулювання.

Так, Закон передбачає, що для розрахунків між резидентами та нерезидентами по зовнішньоекономічним договорам можуть використовуватися як переказні, так і прості векселі у національній або іноземній валюті відповідно до валютного законодавства України.

Декретом Кабінету Міністрів України «Про систему валютного регулювання і валютного контролю» від 19.02.1993 р. № 15-93 прямо передбачено, що здійснення розрахунків між резидентом і нерезидентом у валюті України потребує індивідуальної ліцензії НБУ. Також відповідно до Постанови Правління НБУ «Про розрахунки між резидентами за векселями, вираженими в іноземній валюті» від 14.06.1999 р. № 285, розрахунки між резидентами за векселями, вираженими в іноземній валюті, виданими резидентами нерезидентам та переданими останніми резидентами, здійснюються у валюті України за курсом НБУ на день оплати. Здійснення розрахунків між резидентами в іноземній валюті дозволяється лише за наявності індивідуальної ліцензії НБУ.

Крім того, згідно з Декретом, вивіз валютних цінностей за межі України вимагає одержання індивідуальної ліцензії НБУ. Оскільки Декретом до валютних цінностей віднесені, у тому числі векселі, у випадку їх вивезення за межі України необхідна індивідуальна ліцензія НБУ. Також Декрет передбачає обов'язок резидентів декларувати валютні цінності, що перебувають за межами України. Тому, у випадку вивезення векселя за кордон, він повинен бути відображений у декларації про валютні цінності, доходи й майно, що належать резиденту України й перебувають за межами України.

ВИСНОВОК

Таким чином, врахування векселів може бути досить зручним способом фінансування торговельних операцій або погашення проблемної заборгованості. Разом з тим, щоб в повній мірі скористатися перевагами такого способу фінансування, потрібно правильно спланувати операцію, ретельно вивчити специфіку кожної конкретної ситуації, а також врахувати можливі особливості та ризики у відносинах з банком та покупцем, наприклад, щодо відмови банку врахувати вексель, відповідальності продавця, валютного регулювання тощо.

www.yur-gazeta.com

читайте усі матеріали теми номера на порталі

Друковане видання

Інтернет-портал

PDF-варіант видання

ТЕЛЕФОНУЙТЕ НАМ ТА ЗАМОВЛЯЙТЕ ПЕРЕДПЛАТУ! **(044) 486-0131**

Увесь спектр компетентної юридичної інформації на друкованих та електронних сторінках одного видання